

სასამართლო ხელისუფლება და ძირითადი უფლებები საქართველოს კონსტიტუციის ახალ რედაქციაში

იაკობ ფუტყარაძე

საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო
კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და
ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფის
ხელმძღვანელი, იურიდიულ მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი.

საქართველოში მზადდება ქვეყნის უზენაესი კანონის – მოქმედი კონსტიტუციის ახალი რედაქციის პროექტი და ამ მიმართულებით ინტენსიური მუშაობა მიმდინარეობს. შეიქმნა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისია და განისაზღვრა მისი პერსონალური შემადგენლობა. საქართველოს პრეზიდენტის 2009 წლის 23 ივნისის ბრძანებულებით დამტკიცდა კომისიის დებულება. ჩამოყალიბებულია სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის საკანონმდებლო ხელისუფლების, პრეზიდენტის ინსტიტუტის, აღმასრულებელი ხელისუფლების, სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების, ტერიტორიული მონყობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის, კონსტიტუციის გადასინჯვის და სხვა საკითხთა სამუშაო ჯგუფები.

ხსენებული დებულების მიხედვით, საკონსტიტუციო კომისიის ძირითადი ამოცანებია ქვეყნის თანამედროვე, მდგრადი და სტაბილური განვითარების, სამართლის უზენაესობის, სამოქალაქო საზოგადოებასა და სახელმწიფოს შორის ცივილური ურთიერთობების უზრუნველყოფისათვის შესაბამისი შინაარსის კონსტიტუციური კანონის პროექტის მომზადება. კონსტიტუციის გადასინჯვის ფარგლებში მოიაზრება სახელმწიფოს ბოჭვა ძირითადი უფლებებით, სახელისუფლებო განმტოებათა ეფექტიანი, განონასწორებული სისტემა და სხვა კონსტიტუციურ დებულებათა ახლებური ხედვა.

სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისია შედგება საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულებით განსაზღვრული მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების, არასამთავრობო ორგანიზაციების, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი საბჭოების, ყოფილი სამხრეთ ოსეთის

ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე დროებითი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულის ადმინისტრაციის და საქართველოს კონსტიტუციით განსაზღვრული სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიერ წარმოდგენილი წევრების, აგრეთვე საქართველოს პრეზიდენტის განკარგულებით განსაზღვრული აკადემიური პერსონალისა და სპეციალისტებისაგან.

საკონსტიტუციო კომისიის პერსონალური შემადგენლობა იმედს იძლევა, რომ შეიქმნება კარგი, ხარისხიანი საბოლოო პროდუქტი.

სამწუხაროდ, სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიაში არ მონაწილეობენ არასაპარლამენტო ოპოზიციის წარმომადგენლები – საქმის მცოდნე კარგი სპეციალისტები, პოლიტიკური მოღვაწეები. ისინი საზოგადოებრივ საკონსტიტუციო კომისიაში გაერთიანდნენ და ცალკე საქმიანობენ. ცხადია, საუკეთესო ვარიანტი იქნებოდა საკონსტიტუციო ცვლილებებზე ერთობლივად მუშაობა, მაგრამ ცალ-ცალკე მუშაობითაც არ იქმნება დიდი ტრაგედია: ეს ხალხი მტრები კი არა, მოკეთებები არიან; კარგია, რომ პრობლემებზე ისინიც ფიქრობენ და მუშაობენ. მათი მუშაობის შედეგადაც მომზადდება საკონსტიტუციო ცვლილებათა პროექტი. ალბათ, გამოინახება გზები და საშუალებები როგორც ერთი, ისე მეორე მხარის ნაფიქრალის შეჯერებისათვის. ამაზე ორივე მხარემ უნდა იზრუნოს.

რადგანაც კონსტიტუცია არის ძირითადი კანონი, უზენაესი კანონი, იგი სათანადო პატივისცემით მოპყრობას მოითხოვს. კონსტიტუცია რთული და ძნელი კოლექტიური შრომის პროდუქტია. ასეა შექმნილი უმრავლესი ქვეყნების კონსტიტუციები. თავიდანვე, მსოფლიოში პირველი კონსტიტუციის პროექტის შემუშავებითა და მიღებით დადასტურდა, რომ „დიდი კომპრომისების“ გარეშე ქვეყნის სრულფასოვანი ძირითადი კანონის შექმნის მცდელობა მარცხისთვისაა განწირული. ეს საქართველოსთვისაც გასათვალისწინებელია. აუცილებელი კომპრომისებისათვის ფართო საზოგადოებრიობა და ქვეყნის პოლიტიკური ძალებიც მზად უნდა იყვნენ.

სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის მუშაობისათვის განსაზღვრულ მოკლე – ხუთ-ექვსთვიან პერიოდში შეუძლებელი იქნება მთლიანი პროექტის მომზადება. კომისიის მუშაობა ძირითადად წარმატებულად ჩაითვლება, თუ მოხდება ხელისუფლების განშტოებათა გონივრული დაბალანსება და საქართველოსთვის შესაფერისი მოდელის შემუშავება. ამით გადაწყდება საქართველოს ახალი სახელმწიფოებრივი განვითარების ყველაზე უფრო მტკივნეული შიდა პრობლემა.

თანამედროვე საქართველოს სახელმწიფო მართვა-გამგებლობა დროულად დასახვეწია, თორემ ქვეყანა შეიძლება დამლუპველ ჩიხში შევიდეს. ქვეყნის მმართველობა უვარგისი იქნება, თუ კონსტიტუცია მოერგება არა მთელი საზოგადოების, არამედ ცალკეული პიროვნებებისა და პოლიტიკური გაერთიანებების ან განსაზღვრული სოციალური ჯგუფების ინტერესებს.

ხანგრძლივი სტაბილური განვითარების თვალსაზრისით, საქართველო, ქართული სახელმწიფოებრიობა არ იმყოფება სასურველ მდგომარეობაში. კანონიერი ხელისუფლების იარაღით დამხობამ 1991-1992 წლებში საფუძველი დაუდო თანამედროვე ქართული სახელმწიფოებრიობის დამანგრეველ ტენდენციას. აგერ თითქმის 20 წელია და პრობლემად იქცა, რომ ხელისუფლების ცვლა მოხდეს ლეგიტიმურ ფარგლებში და ვადებში, როგორც ამას მოითხოვს ნორმალური საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი ცხოვრება. ალბათ, მიზანშეწონილი იქნება, თუ ჩამოყალიბდება მკაფიო კონსტიტუციური დანაწესი, რომ ქვეყნის მხსნელ რევოლუციად კი არა, არამედ ამბოხებად ჩაითვალოს ხალხის სახელით ხელისუფლების შესაცვლელად მოწყობილი ყველა შეიარაღებული მოქმედება.

საკონსტიტუციო რეფორმა მრავალმხრივი პროცესია და ყველა საკითხზე ერთად მსჯელობა შეუძლებელია. წინამდებარე სტატია უმთავრესად შეეხება საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფის საქმიანობის სფეროს, რომელსაც შეადგენს ქვეყნის კონსტიტუციის მე-2 და მე-5 თავები. საქართველოს კონსტიტუციის ეს თავები, შესაბამისად, მოიცავენ ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს და სასამართლო ხელისუფლებას. ამასთან ერთად, სამუშაო ჯგუფის ინტერესების სფეროში უნდა მოექცეს აგრეთვე კონსტიტუციის სხვა თავების ის ნორმები, პრინციპები და დებულებები, რომლებიც სასამართლო ხელისუფლებას ან ადამიანის ძირითად უფლებებს შეეხება და

უკავშირდება. თემის უმთავრესი მიმართულებები სტატიაში მხოლოდ ზოგადად და ცალკეული სავარაუდო კონსტიტუციური ცვლილებების მაგალითზე განიხილება.

სამუშაო ჯგუფის მიზანსა და საქმიანობის განმსაზღვრელ მიმართულებას წარმოადგენს, ერთი მხრივ, სასამართლო ხელისუფლების, სასამართლოებისა და მოსამართლეების დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფა, ხოლო, მეორე მხრივ, ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მყარი და ეფექტური კონსტიტუციური გარანტიების ჩამოყალიბება. შესამუშავებელია ქართულ სინამდვილესთან შეხამებული სამართლებრივი მექანიზმები, რომლებიც მაქსიმალურად შებოჭავს, დაავალდებულებს სახელმწიფო ხელისუფლებას და უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა პრაქტიკულად განხორციელებას.

ჯგუფი ითვალისწინებს კონსტიტუციის შესაბამის თავებში ჩამოყალიბებული ნორმების მოქმედების გამოცდილებას. მხედველობაში მიიღება მათი პრაქტიკულად გამოყენების შედეგები, უარყოფითი მხარეების გამოვლინება. ამ გზით გამოიკვეთება საკანონმდებლო ხარვეზები, დეფორმაციები და გადახრები, გაირკვევა მათი მიზეზები და დაისახება სათანადო კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ინოვაციები – ხარვეზების აღმოსაფხვრელად შემუშავდება ახალი ნორმები, ხოლო არსებული, მაგრამ ნაწილობრივ თუ მთლიანად უარსაყოფი დებულებები საჭიროებისამებრ, ან შესაბამისი რედაქციით ჩამოყალიბდება, ანდა ტექსტიდან ამოსაღებად იქნება რეკომენდებული.

საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფმა საქმიანობა მიმდინარე წლის 8 ივლისს დაიწყო. სტატიაში წამოჭრილი სხვადასხვა საკითხები პერიოდულად განიხილებოდა სამუშაო ჯგუფის სხდომებზე. ზოგიერთ მათგანზე მსჯელობა იყო აგრეთვე საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სარედაქციო ჯგუფის გაფართოებულ სხდომაზე, რომელიც გაიმართა ქ. ბათუმში 2009 წლის 5-7 აგვისტოს. ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ სტატიაში ერთგვარად წარმოდგენილია სამუშაო ჯგუფის ხანმოკლე – ფაქტობრივად სამკვირიანი საქმიანობის ძირითადი შედეგები, ანუ მოსაზრებანი საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის რეფორმირების ცალკეულ საკითხებზე ადამიანის უფლებებთან და სასამართლო ხელისუფლებასთან მიმართებით. მთავარი მიმართულებები და სავარაუდო კონკრეტული კონსტიტუციური ცვლილებები

დასახულია ჯერ სასამართლო ხელისუფლების, შემდეგ კი ძირითადი უფლებების სფეროში. უმთავრესად განიხილება სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციური საფუძვლების გაჯანსაღების პრობლემები. ამ თვალსაზრისით მსჯელობა იქნება სასამართლო ხელისუფლების ორივე განშტოებაზე – ძირითადად საერთო სასამართლოებზე, ხოლო ნაწილობრივ, აგრეთვე საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ.

არსებობს მოსაზრება, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების საპრეზიდენტო, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი სფეროებისაგან განსხვავებით, სასამართლო ხელისუფლების, აგრეთვე ძირითად უფლებათა დღევანდელ კონსტიტუციურ მოწესრიგებაში არსებითად შესაცვლელი ბევრი არაფერია. სინამდვილეში კი, როგორც აქ, სტატიაში მოყვანილი მაგალითებით ირკვევა, საქმე სხვანაირადაა და ქართული სახელმწიფოებრივი ცხოვრების ამ სფეროში, უმეტესწილად კი სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციურ მოწესრიგებაში არსებული რეალური ვითარება საერთო საკონსტიტუციო რეფორმის აუცილებლობის ერთ-ერთი ანგარიშგასაწივე არგუმენტია.

სასამართლო ხელისუფლების სფეროში, პირველ რიგში, სახელმწიფო ხელისუფლების ამ განშტოების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი საფუძვლები, სახელდობრ კი საერთო სასამართლოების საკანონმდებლო ბაზაა მოსაგვარებელი. 1995 წლის კონსტიტუციის ამოქმედებიდან დღემდე საქართველოში არსებული მდგომარეობა აღნიშნული თვალსაზრისით სრულიად მიუღებელი და ძირეულად შესაცვლელია. იგი კონსტიტუციისადმი, ანუ ჩვენი სახელმწიფოს უზენაესი კანონისადმი უპატივცემულობის, მისი აბუჩად აგდების, კანონიერების პრინციპის უგულვებლყოფის გამოხატულებაა და არათუ სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის, არამედ საერთოდ ცივილიზებული ქვეყნისთვის შეუფერებელია.

განვიხილოთ გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად უდევს ასეთ მკაცრ, მაგრამ სამართლიან და არსებული მდგომარეობის გამოსწორებისათვის აუცილებლად საჭირო შეფასებას. კონკრეტულად, კონსტიტუციის 83-ე მუხლის მე-2 პუნქტთან და 90-ე მუხლის მე-3 პუნქტთან მიმართების თვალსაზრისით შევამოწმოთ ორგანული კანონები საქართველოს უზენაესი სასამართლოსა და საერთო სასამართლოების შესახებ.

კონსტიტუციის 90-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს უფლებამოსილება, ორგანიზაცია, საქმიანობისა და უზენაესი სასამართლოს წევრთა უფლებამოსილე-

ბის ვადამდე შეწყვეტის წესი განისაზღვრება კანონით“.

მოცემულ შემთხვევაში ტერმინ „კანონის“ ხმარება ისეთი მსაზღვრელი სიტყვის გარეშე, როგორცაა, სახელდობრ, „ორგანული“, იმის პირდაპირი მაჩვენებელია, რომ კონსტიტუციით გათვალისწინებულია ჩვეულებრივი, ანუ მიმდინარე კანონის მიღება. მიუხედავად ამისა, 1999 წლის 12 მაისს მიღებული იქნა ორგანული კანონი „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ.“ ეს ყოველად წარმოუდგენელი და დაუშვებელია – კონსტიტუციით დადგენილია ერთი და კეთდება მეორე.

გამამართლებელ გარემოებად ვერ გამოდგება კონსტიტუციის „გარდამავალი დებულებების“ 107-ე მუხლის პირველი პუნქტის ის დებულება, რომ „კონსტიტუციის შესაბამისად სასამართლო წყობილების ორგანული კანონების მიღებამდე ძალაში რჩება სასამართლო წყობილების მოქმედი კანონმდებლობა“. აქ ნათქვამია ის, რომ სასამართლო წყობილების ორგანული კანონები კონსტიტუციის შესაბამისად მიიღება. კონსტიტუციაში კი ასეთი ორგანული კანონები გათვალისწინებული არ არის და, მაშასადამე, მათი მიღება მართლზომიერ მოვლენად ვერ ჩაითვლება. 107-ე მუხლის ციტირებული პუნქტი მხოლოდ იმის მაჩვენებელია, რომ სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი საფუძვლის განსაზღვრის საკითხში კონსტიტუციის ცალკეულ დებულებებს შორის შეუთანხმებლობა და შეუსაბამობაა.

დამატებით, ისიც საკითხავია, თუ რა საფუძვლით იქნა მიღებული ხსენებული ორგანული კანონი 1999 წელს. კონსტიტუციითაც რომ ყოფილიყო გათვალისწინებული, იგი, „გარდამავალი დებულებების“ 106-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, ძირითადი კანონის ძალაში შესვლიდან 2 წლის განმავლობაში, ე.ი. 1997 წლის 25 ნოემბრამდე უნდა მიეღოთ.

ამგვარად, „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ ორგანულ კანონს კონსტიტუციური საფუძველი არ გააჩნია. იგი, არსებითად, უკანონო კანონია.

კონსტიტუციის 83-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თავდაპირველი რედაქციით, „მართლმსაჯულებას ახორციელებენ საერთო სასამართლოები. მათი სისტემა და სამართალწარმოების წესი დადგენილია კანონით“. ცხადია, რომ კონსტიტუცია ამ შემთხვევაშიც ჩვეულებრივი კანონის მიღებას ითვალისწინებს. აქაც, კონსტიტუციის საწინააღმდეგოდ, 1997 წლის 13 ივნისს მიღებული იქნა ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ.“ იგი, „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“

ორგანული კანონისაგან განსხვავებით, თავსდება კონსტიტუციით დადგენილ ორწლიან ვადაში. მიუხედავად ამისა, კონსტიტუციით განსაზღვრული ჩვეულებრივი კანონის ნაცვლად ორგანული კანონის მიღება თვითნებობაა და, ვერავითარ შემთხვევაში, კანონიერ აქტად ვერ ჩაითვლება.

ამასთან დაკავშირებით, აღსანიშნავია ერთი გარემოება: „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ უკანონოდ მიღებული ორგანული კანონის მოქმედება კვლავაც – აგერ უკვე მეთერთმეტე წელია – გრძელდება. მისგან განსხვავებით, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ უკანონოდ მიღებული ორგანული კანონის მოქმედების კანონიერ ფარგლებში მოქცევის მცდელობა თუმცა საკმაოდ გვიან, მაგრამ 9 წლის შემდეგ მაინც განხორციელდა.

2006 წლის 27 დეკემბერს კონსტიტუციის 83-ე მუხლის მე-2 პუნქტი ჩამოყალიბდა ახალი რედაქციით: „მართლმსაჯულებას ახორციელებენ საერთო სასამართლოები. მათი სისტემა დადგენილია ორგანული კანონით“.

ამ ცვლილების მიუხედავად, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ უკანონოდ მიღებული ორგანული კანონი, მისი მართლზომიერების საგანგებოდ დადასტურების გარეშე, ლეგიტიმურად მაინც ვერ ჩაითვლება. მთავარი კი ის მეტად უხერხული შეუსაბამობაა, რომ აღნიშნული ცვლილების შემდეგ, დღევანდელი მდგომარეობით, კონსტიტუციით გათვალისწინებულია, ერთი მხრივ, ზოგადად საერთო სასამართლოების შესახებ ორგანული კანონის, ხოლო, მეორე მხრივ, კონკრეტულად უზენაესი სასამართლოს შესახებ ჩვეულებრივი კანონის მიღება. სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, მიზანშეწონილი და ყოველმხრივ გამართლებული იქნება, თუ კონსტიტუციით ამჟამად გათვალისწინებული ორი სხვადასხვა დონის ნორმატიული აქტის – „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონისა და „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ“ ფორმალურად (კონსტიტუციის მიხედვით) კანონის, ხოლო ფაქტობრივად მიღებული ორგანული კანონის ნაცვლად დადგინდება მხოლოდ ერთი – ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“. ამ ერთი ნორმატიული აქტით განისაზღვრება ყველა დონის საერთო სასამართლოს (მათ შორის – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს) სამართლებრივი მდგომარეობა.

საქართველოს კონსტიტუციის 83-ე მუხლის მე-2 პუნქტთან დაკავშირებით ყურადღებას იქცევს ის

გარემოებაც, რომ მისი ახალი რედაქციით ტექსტიდან ამოვარდა „სამართალწარმოების წესი“: თავდაპირველი ტექსტი ითვალისწინებდა სამართალწარმოების წესის კანონით დადგენის აუცილებლობას, რაც აღარ არის ახალ რედაქციაში. ეს დასაფიქრებელია იმ მხრივ, რომ თეორიულად იქმნება სამართალწარმოების წესის კანონქვემდებარე აქტით დადგენის შესაძლებლობა. მართალია, კონსტიტუციის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის „უ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულია „საპროცესო კანონმდებლობა“ („მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება... საპროცესო კანონმდებლობა“), მაგრამ ეს, ალბათ, საქმეს ვერ უშველის, რადგან „სამართალწარმოების წესში“ და „საპროცესო კანონმდებლობაში“ იდენტური შინაარსი არ იგულისხმება.

დასაზუსტებელია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ის სტატუსი, რომ იგი არის „უმაღლესი საკასაციო სასამართლო“ (კონსტიტუციის 90.1 მუხლი). ქვემდგომი საკასაციო სასამართლოს არარსებობის გამო, მსაზღვრელი სიტყვა „უმაღლესი“ კონსტიტუციის ტექსტიდან ამოსაღებია.

ზემოთ მოყვანილი მაგალითებით თვალსაჩინოდ დასტურდება ის, რომ კონსტიტუციის რეფორმირების ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი საფუძვლების ერთგვაროვნად განსაზღვრა და წარმართვა უნდა იქნეს მიჩნეული. წინააღმდეგ შემთხვევაში, თვით კონსტიტუციის დონეზე არსებული ხარვეზებისა და გაურკვევლობის დაძლევის გარეშე, სრულყოფილად არ მოგვარდება სასამართლო ხელისუფლების გამართული საქმიანობა და ამის მოთხოვნაც დაუსაბუთებელი იქნება როგორც ზნეობრივი, ისე სამართლებრივი თვალსაზრისით.

სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციური საფუძვლების რეფორმირების მეტისმეტად რთულ და მრავალმხრივ მიმართულებას წარმოადგენს მოსამართლის დამოუკიდებლობის გარანტიების განმტკიცება, რაც სხვადასხვა გზებითა და საშუალებებით მიიღწევა. განვიხილოთ ზოგიერთი მათგანი.

ამჟამად, კონსტიტუციის 84-ე მუხლის მე-2 პუნქტით, 86-ე მუხლის მე-2 პუნქტითა და 90-ე მუხლის მე-3 პუნქტით, მოსამართლეთა შერჩევის, დანიშვნის, საქმის განხილვისაგან ჩამოცილების, თანამდებობიდან ვადამდე განთავისუფლებისა თუ უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის ან სხვა თანამდებობაზე გადაყვანის წესი განისაზღვრება კანონით. მოსამართლის კონსტიტუციურ-სამართ-

ლებრივი სტატუსის ასამაღლებლად და მისი დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფისათვის მიზანშეწონილი იქნება ზემოაღნიშნული საკითხების არა მიმდინარე, ანუ ჩვეულებრივი, არამედ ორგანული კანონით მოწესრიგება.

განსაკუთრებულ ყურადღებას საჭიროებენ რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოები, ვინაიდან ძირითადად სწორედ მათი საქმიანობის შედეგად იქმნება წარმოდგენა ქვეყანაში მართლმსაჯულების განხორციელების მდგომარეობის შესახებ. ამჟამად მოქმედი (2006 წლის 27 დეკემბერს შემოღებული) წესის მიხედვით, რომელიც განმტკიცებულია კონსტიტუციის 86¹ მუხლის პირველ პუნქტში, აღნიშნული სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნა და თანამდებობიდან განთავისუფლება საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს კომპეტენციას განეკუთვნება. ასეთი წესის შემოღება მართებულად და მიზანშეწონილად ვერ ჩაითვლება.

საქართველოს იუსტიციის საბჭოს შექმნიდან უკვე საკმაოდ დიდი დრო – თერთმეტი წელი გავიდა, მაგრამ საზოგადოებაში კვლავაც დაბალია მოსამართლის ავტორიტეტი, სასამართლოსადმი ნდობის ხარისხი. ფაქტია, რომ საბჭოთა პერიოდიდან ტრადიციულად მომდინარე ასეთი მდგომარეობის არსებითად გამოსწორებას იუსტიციის უმაღლესი საბჭო ვერ უზრუნველყოფს. საქმეს ვერ შევლის ამ ორგანოს რეფორმირება, რასაც თვალსაჩინოდ ადასტურებს 2004-2007 წლებში ჩატარებული ცვლილებები. ამ ოთხი წლის განმავლობაში განხორციელდა ხუთი ცვლილება (2004 წლის ივნისში, 2005 წლის ნოემბერში, 2006 წლის მაისსა და დეკემბერში, 2007 წლის ივნისში), მაგრამ მათ საჭირო შედეგები არ მოჰყოლია. აქედან აშკარად ჩანს, რომ აუცილებელია სხვა, უფრო ქმედითი ზომების მიღება.

სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფში მიმდინარეობს მსჯელობა რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნისა და თანამდებობიდან განთავისუფლების არსებული წესის შეცვლის შესახებ. ამასთან მიმართებით საყურადღებოა მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ ევროპის ქარტიის ზოგადი პრინციპები. კერძოდ, ქარტია ითვალისწინებს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სტატუსის მქონე ორგანოს მხოლოდ მონაწილეობას ყველა იმ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით, რომელიც შეეხება მოსამართლეთა შერჩევას, კანდიდატურების მოძიებას, დანიშვნას, სამსახურებრივ

წინსვლას ან სამსახურის ვადის შეწყვეტას (თავი 1, პუნქტი 1.3). ამ პრინციპის მხედველობაში მიღებით, კონსტიტუციური ცვლილება მოსამართლეთა თანამდებობაზე გამწესებასთან მიმართებით ზოგადად შეიძლება ასე წარმოვიდგინოთ: რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა კანდიდატურებს შეარჩევს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო. შერჩეულ კანდიდატურებს საქართველოს პრეზიდენტი წარუდგენს პარლამენტს დასამტკიცებლად. პარლამენტი, თავის მხრივ, ხმათა წინასწარ დადგენილი რაოდენობით (ვთქვათ, სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით), დაამტკიცებს ან უარყოფს წარდგენილ კანდიდატურებს. ამ ცვლილებასთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს პრეზიდენტის წარდგინებით ირჩევს პარლამენტი. შემოთავაზებული ცვლილების განხორციელების შემთხვევაში დამკვიდრდება მეტ-ნაკლები ერთგვაროვნობა საერთო სასამართლოების სისტემის მოსამართლეთა თანამდებობაზე გამწესებაში, მნიშვნელოვნად განმტკიცდება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა, გაუმჯობესდება კანდიდატურების შერჩევის ხარისხობრივი მაჩვენებელი, გაიზრდება საჯაროობა, პროცესი გამოვა სასამართლო ხელისუფლების ერთგვარად ჩაყვანილი წრიდან და ჩაირთვება ხელისუფლების განშტოებათა ურთიერთთანამშრომლობისა და განონასწორების მექანიზმი.

შემოთავაზებულ წესს, სახელმწიფოს უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობაზე გამწესების თვალსაზრისით, ანალოგები მოეპოვება, მაგალითად, ლატვიაში, სერბეთში, სლოვენიაში და უკრაინაში: ლატვიაში, კონსტიტუციის 84-ე მუხლის მიხედვით, მოსამართლეებს ამტკიცებს სეიმი; სერბეთის კონსტიტუციის 147-ე მუხლის თანახმად, პირს, რომელიც მოსამართლის თანამდებობაზე პირველად აირჩევა, უმაღლესი სასამართლო საბჭოს წარდგინებით მოსამართლედ ირჩევს ეროვნული კრება; სლოვენიის კონსტიტუციის 130-ე მუხლის შესაბამისად, მოსამართლეები აირჩევიან სახელმწიფო კრების მიერ სასამართლო საბჭოს წარდგინებით; უკრაინის კონსტიტუციის 128-ე მუხლი აწესებს, რომ საერთო სასამართლოების მოსამართლეები უმაღლესი რადას მიერ აირჩევიან (მოსამართლის თანამდებობაზე პირველ დანიშვნას 5 წლის ვადით ახორციელებს უკრაინის პრეზიდენტი). აზერბაიჯანის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეები, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების მსგავსად, ინიშნებიან მინის მეჯლისის მიერ რესპუბლიკის პრეზიდენტის

წარდგინებით (აზერბაიჯანის კონსტიტუციის 131-132 მუხლები). ლიტვაში კი, კონსტიტუციის 112-ე მუხლის შესაბამისად, სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლეები და მათი შემადგენლობიდან თავმჯდომარე ინიშნებიან პრეზიდენტის მიერ სეიმის თანხმობით. ზოგან საერთო სასამართლოების მოსამართლეებს თანამდებობაზე არათუ უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო – პარლამენტი, არამედ მთავრობაც კი განამწესებს. კერძოდ, იაპონიის კონსტიტუციის 79-ე და მე-80 მუხლების თანახმად, უზენაესი სასამართლოს ყველა მოსამართლე (მთავარი მოსამართლის გარდა) ინიშნება კაბინეტის (აღმასრულებელი ხელისუფლების განმხორციელებელი ორგანოს) მიერ; ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეებს ნიშნავს კაბინეტი უზენაესი სასამართლოს მიერ წარდგენილ პირთა სიიდან.

ამგვარად, საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციებიდან მოყვანილი მაგალითებით დასტურდება, რომ საქართველოსთვის შემოთავაზებული წესი რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობაზე გამწესების შესახებ გასათვალისწინებელი და მისაღებია.

სამუშაო ჯგუფში განიხილება საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობიდან განთავისუფლების საკითხის ახლებურად გადაწყვეტა. ერთ-ერთი ვარიანტია იმპიჩმენტის წესი. უნდა აღინიშნოს, რომ იმპიჩმენტის ზოგიერთი პროცედურა (მაგალითად, აღძვრის წესი) საერთოდ მოსამართლეთან მიმართებით ჯერ კიდევ გასააზრებელი და გადასაწყვეტია (ამჟამად იმპიჩმენტის წესით მოსამართლეებიდან შეიძლება მხოლოდ უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის განთავისუფლება კონსტიტუციის დარღვევისას ან/და დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში). ცხადია, საზღვარგარეთის ქვეყნების შესაბამისი გამოცდილების გათვალისწინებით, გამორიცხული არ არის საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობიდან განთავისუფლების სხვა ქმედითი მექანიზმის შემუშავება. მხედველობაშია, კერძოდ, პარლამენტის მიერ ჩვეულებრივი კენჭისყრის გზით, საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობიდან ვადამდე განთავისუფლება საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სათანადო ჩართვით. ცვლილება არ უნდა შეეხოს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომელიც თვითონ წყვეტს თავისი წევრების თანამდებობიდან ვადამდე განთავისუფლების საკითხს.

საზღვარგარეთის ცალკეული ქვეყნების კონსტიტუციების მიხედვით, მოსამართლეთა თანამდებო-

ბიდან განთავისუფლება შეიძლება პარლამენტის მიერ როგორც იმპიჩმენტის წესით, ისე ჩვეულებრივი კენჭისყრის მეშვეობით.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოსამართლეთა ვადამდე განთავისუფლება მხოლოდ და მხოლოდ იმპიჩმენტის გზით დაიშვება. მოსამართლეთა თანამდებობიდან განთავისუფლება მხოლოდ იმპიჩმენტის წესით ერთ-ერთია იმ თორმეტი ძირითადი პრინციპიდან, რომელთაც ემყარება ამერიკის შეერთებული შტატების დამოუკიდებელი სასამართლო სისტემა. იმპიჩმენტი მოსამართლეთა თანამდებობიდან გადასაყენებლად გამოიყენება იაპონიაში. ამ ქვეყნის კონსტიტუციის 78-ე მუხლი ადგენს, რომ არ შეიძლება მოსამართლე იმპიჩმენტის წესით გადაყენებული იქნეს თანამდებობიდან საქმის საჯარო განხილვის გარეშე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც იგი სასამართლო წესით გონებრივად ამ ფიზიკურად ქმედუუნაროდ არის აღიარებული, რათა შეასრულოს თავისი ვალდებულებები.

საინტერესოა ლიტვის მაგალითი. აქ დაკანონებულია ორივე ზემოხსენებული წესის გამოყენება. ლიტვის კონსტიტუციის 112-ე მუხლის თანახმად, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე და მოსამართლეები თავისუფლდებიან სეიმის მიერ პრეზიდენტის წარდგინებით, ხოლო სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე და მოსამართლეები – პრეზიდენტის მიერ სეიმის თანხმობით. კონსტიტუციის 116-ე მუხლის მიხედვით კი, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე და მოსამართლეები, აგრეთვე სააპელაციო სასამართლოს თავმჯდომარე და მოსამართლეები, კონსტიტუციის უხეში დარღვევის ან ფიცის დარღვევისათვის, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის ფაქტის გამოვლენის შემთხვევაში შეიძლება გადაყენებული იქნენ თანამდებობიდან სეიმის მიერ იმპიჩმენტის წესით.

საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა განთავისუფლება პარლამენტის მიერ ჩვეულებრივი კენჭისყრით მიღებულია, მაგალითად, უკრაინაში (იხ. კონსტიტუციის 126-ე და 128-ე მუხლები). ლატვიის კონსტიტუციითაც (მუხ. 84) დადგენილია, რომ მოსამართლეთა განთავისუფლება მათი სურვილის წინააღმდეგ სეიმს შეუძლია მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, სასამართლო დისციპლინური კოლეგიის გადაწყვეტილების ან სისხლის სამართლის საქმეზე სასამართლოს განაჩენის საფუძველზე. ავსტრალიაში მოსამართლეები პარლამენტის ორივე პალატის მიმართვის შედეგად თავისუფლდებიან (კონსტიტუციის 72-ე მუხლის II პუნქტი). თავისებური წესია მიღებული არგენტინაში, სადაც მოსამართლეებს პარლამენტის ქვედა პალატის ბრალდებით ათავისუფლებს

ორივე პალატის მიერ შექმნილი სპეციალური ჟიური (იხ. არგენტინის კონსტიტუციის 115-ე მუხლი).

აზერბაიჯანის მილი მეჯლისი უფლებამოსილია პრეზიდენტის წარდგინების საფუძველზე თანამდებობიდან გადააყენოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, უზენაესი სასამართლოსა და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეები არანაკლებ 83 ხმით, ხოლო სხვა მოსამართლეები – არანაკლებ 63 ხმით (კონსტიტუციის 128-ე მუხლის V პუნქტი).

ზემოთ წარმოდგენილი მონაცემების გათვალისწინებით, საქართველოსთვის, ალბათ, უფრო მისაღები იქნება, რომ საერთო სასამართლოების მოსამართლეები თანამდებობიდან გაანთავისუფლოს პარლამენტმა ჩვეულებრივი კენჭისყრით, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წარდგინების საფუძველზე.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში მიღებულია მოსამართლეთა შეუცვლელობის წესი. იგი მიეკუთვნება ისეთ ძირითად პრინციპებს, რომლებიც საფუძვლად უდევს შესაბამისი ქვეყნის სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობას. მოსამართლეთა თანამდებობაზე უვადოდ გამწესება შემოღებულია, კერძოდ, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, არგენტინაში, საფრანგეთში, ბელგიაში, ლუქსემბურგში, პოლონეთში, ჩეხეთში, ხორვატიაში, სერბეთში, უკრაინაში, რუსეთში, ყაზახეთში, ყირგიზეთში, მოლდოვაში, სომხეთში, ესტონეთში, ლატვიაში, ისრაელში, საბერძნეთში, მაკედონიაში, გერმანიაში, ესპანეთში, თურქეთსა და რუმინეთში.

საქართველოში მოსამართლეთა უფლებამოსილების ვადა ახლა შეადგენს 10 წელს. უკვე დადგა იმის დრო, რომ სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის ინტერესებიდან გამომდინარე, სხვა ქვეყნების მსგავსად საქართველოშიც შემოღებული იქნეს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა შეუცვლელობის წესი, ანუ თანამდებობაზე უვადოდ გამწესება. შესაბამისად, საჭირო იქნება სათანადო ცვლილებების შეტანა კონსტიტუციის 86.2 და 90.2 მუხლებში. მართალია, აღნიშნული მუხლების ფორმულა თანამდებობაზე „არანაკლებ 10 წლის ვადით“ გამწესების შესახებ მოსამართლეთა შეუცვლელობის წესის დადგენასაც არ გამოიციხავს, მაგრამ მეტი გარკვეულობისა და კატეგორიული განსაზღვრულობის მიზნით მისი შეცვლა და ტექსტის ახალი რედაქციით ჩამოყალიბება მაინც აუცილებელია.

მოსამართლეთა შეუცვლელობის წესი არ უნდა გავრცელდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებზე, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ იმავე თანამდებობაზე მათი მეორეჯერ გამწესება დაუშვებელია.

ასეთი სხვადასხვაგვარი მიდგომა საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისა და საკონსტიტუციო კონტროლისა თუ ზედამხედველობის ორგანოს წევრების თანამდებობაზე გამწესების ვადებისადმი დაკანონებულია ისეთი ქვეყნების კონსტიტუციებით, როგორცაა, მაგალითად, საფრანგეთი, პოლონეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი და უკრაინა. კონკრეტულად, საფრანგეთის საკონსტიტუციო საბჭოს წევრთა უფლებამოსილების ვადა 9 წელია და დაუშვებელია მათი ხელახლა დანიშვნა (მუხ. 56), ხოლო საერთო სასამართლოების მოსამართლეები შეუცვლელნი არიან (მუხ. 64); ასევე განუსაზღვრელი ვადით ინიშნებიან საერთო სასამართლოების მოსამართლეები პოლონეთში (მუხ. 179-180), საკონსტიტუციო ტრიბუნალის მოსამართლის უფლებამოსილების ვადა კი შეადგენს 9 წელს და მისი ხელახლა არჩევა დაუშვებელია (მუხ. 194); ჩეხეთში საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეები ინიშნებიან 10 წლით (მუხ. 84.1), საერთო სასამართლოების მოსამართლეები – განუსაზღვრელი ვადით (მუხ. 93.1); სლოვაკეთის რესპუბლიკაში საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე ინიშნება 12 წლის ვადით (მუხ. 134.2), ხოლო საერთო სასამართლოს მოსამართლე – უვადოდ (145.1); უკრაინაში საერთო სასამართლოების მოსამართლეების პირველი დანიშვნა ხდება 5 წლის ვადით, შემდეგ კი ისინი აირჩევიან უვადოდ (მუხ. 128). რაც შეეხება უკრაინის საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეებს, ისინი ინიშნებიან 9 წლის ვადით მეორეჯერ გამწესების უფლების გარეშე (მუხ. 148).

მაშასადამე, საქართველოსთვის შემოთავაზებული შესაბამისი წესი დასაბუთებული და მისაღებია.

საქართველოს კონსტიტუციის თავდაპირველ რედაქციაში საერთო სასამართლოების მოსამართლისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის თანამდებობის დაკავებისათვის საჭირო მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი შეადგენდა შესაბამისად 30 და 35 წელს. 2005 წლის 25 დეკემბერს კონსტიტუციაში შევიდა ცვლილება, რომლითაც ხსენებული ასაკობრივი ზღვარი შემცირდა 28 წლამდე საერთო სასამართლოების მოსამართლეებისათვის, ხოლო 30 წლამდე – საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებისათვის.

მინიმალური ასაკობრივი ზღვარის შემცირების გასამართლებლად მიუთითებენ, რომ ეს კვალიფიციური იურიდიული კადრების სიმცირის პირობებში იძლევა მოსამართლეთა დამატებითი კონტინგენტის მიღების შესაძლებლობას. მაგრამ ნამდვილად უხერხულია იურიდიული კადრების ნაკლებობაზე ლაპარაკი იმ პატარა ქვეყანაში, რომლის მრავალ-

თავან მხოლოდ ერთი უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე მართო ერთ სასწავლო წელს რამდენიმე ასეული სტუდენტი ჩაირიცხება. აქ უეჭველად სხვა სამკურნალო საშუალებაა მოსაძებნი. დაუშვებელია – მართლმსაჯულებისა და საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელებისათვის პოტენციურად ზიანის მიმყენებელი ფაქტორია ვაკანსიების შევსება მოსამართლეობისათვის საჭირო მინიმალური ასაკობრივი ზღვარის შემცირების საშუალებით, ვინაიდან ეს ზღუდავს მოსამართლის თანამდებობის დაკავებისათვის აუცილებელი ცოდნისა და უნარ-ჩვევების შედარებით უფრო სრულად შეძენის შესაძლებლობას.

სწორედ აუცილებელი ცოდნა-გამოცდილების შეძენისა და სამსახურებრივი მდგომარეობის შესაფერისი სოლიდურობით სასამართლო პროცესის მონაწილეთა ნდობა-პატივისცემის მოპოვების თვალსაზრისითაა მიზანშეწონილი თანამდებობის დასაკავებლად საჭირო მინიმალური ასაკობრივი ზღვარის გაზრდა: 28 წლის ნაცვლად ისევ 30 წლამდე – საერთო სასამართლოების მოსამართლეობისათვის; 30 წლის ნაცვლად კვლავ 35 წლამდე – საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებისათვის.

ამ სავარაუდო კონსტიტუციურ ცვლილებაში უჩვეულო და მიუღებელი არაფერია. ამას ადასტურებს ცალკეულ ქვეყნებში დაწესებული შესაბამისი მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი. მაგალითად, ბრაზილიის კონსტიტუციის 101-ლი მუხლის მიხედვით, უზენაესი ფედერალური სასამართლოს მოსამართლედ შეიძლება გამწესდეს 35 წელს მიღწეული მოქალაქე. აღმოსავლეთის ქვეყნებში – ტაჯიკეთში კონსტიტუციით დადგენილია, რომ უზენაესი სასამართლოს, უმაღლესი ეკონომიკური სასამართლოს, მთიანი ბადახშანის ავტონომიური ოლქის სასამართლოს, საოლქო სასამართლოებისა და დუშანბეს სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე აირჩევიან და ინიშნებიან არანაკლებ 30 წლის ასაკის იურისტები (მუხ. 85). ასევე, აზერბაიჯანშიც მოსამართლედ შეიძლება დაინიშნოს არანაკლებ 30 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე (აზერბაიჯანის კონსტიტუცია, მუხ. 126.1). საინტერესოა ითქვას, რომ იგივე მინიმალური ასაკი (30 წელი) არის დადგენილი აზერბაიჯანის რესპუბლიკის პრემიერ-მინისტრის თანამდებობის დასაკავებლად (მუხ. 121.1). სლოვაკეთის რესპუბლიკაშიც საერთო სასამართლოების მოსამართლედ შეიძლება დაინიშნოს 30 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე (სლოვაკეთის კონსტიტუცია, მუხ. 145.2). განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ სლოვაკეთის კონსტიტუციით (მუხ. 134.3), საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლედ არანაკლებ 40 წლის

ასაკს მიღწეული მოქალაქე შეიძლება დაინიშნოს. უკრაინაშიც, კონსტიტუციის 148-ე მუხლის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლედ შეიძლება იყოს მოქალაქე, რომელმაც დანიშვნის დღისთვის 40 წლის ასაკს მიაღწია.

სამუშაო ჯგუფში გაიმართა მსჯელობა იმის თაობაზე, რომ გაფართოვდეს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება, რითაც კიდევ უფრო გაიზრდება მისი როლი და მნიშვნელობა. ამ მიზნით მზადდება კონსტიტუციის 89-ე მუხლში შესატანი დამატების პროექტი. ივარაუდება, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ განიხილოს და გადაწყვიტოს საერთო სასამართლოს მიერ კონკრეტულ საქმეზე მიღებული საბოლოო აქტის კონსტიტუციურობის საკითხი, როდესაც ამონურულია შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლო დაცვის ყველა საშუალება. ამ სიახლის შედეგად საერთო სასამართლოების საქმიანობაც გაუმჯობესდება.

ასეთი სავარაუდო კონსტიტუციური ცვლილების სასარგებლოდ მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ ანალოგიური უფლებამოსილება აქვს გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს.

საქართველოსთვის საინტერესო უნდა იყოს შესაბამისი დანაწესის საკმაოდ განვრცობილი სახით არსებობა მასავით ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკების – აზერბაიჯანის, ბელარუსის, რუსეთის, სომხეთისა და ტაჯიკეთის ძირითად კანონებში.

აზერბაიჯანის კონსტიტუცია (მუხ. 130) განსაზღვრავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო უფლებამოსილია განიხილოს საკითხი უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების რესპუბლიკის კონსტიტუციასა და კანონებთან შესაბამისობის შესახებ. ამ საკითხზე ნებისმიერ პირს კანონით დადგენილი წესით უფლება აქვს მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს და გაასაჩივროს სასამართლო აქტები, რომლებითაც დაირღვა მისი უფლებები და თავისუფლებები. ასეთივე უფლებამოსილება აქვს აგრეთვე ადამიანის უფლებათა დამცველს (ომბუდსმენს).

ბელარუსის კონსტიტუციის მიხედვით, საკონსტიტუციო სასამართლო იძლევა დასკვნას უზენაესი სასამართლოს, უმაღლესი სამეურნეო სასამართლოსა და გენერალური პროკურორის აქტების კონსტიტუციასთან, სათანადო საერთაშორისო-სამართლებრივ აქტებთან, კანონებთან, დეკრეტებთან და ბრძანებულებებთან შესაბამისობის შესახებ (მუხ. 116).

რუსეთის ფედერაციის საკონსტიტუციო სასამართლო მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლე-

ბებისა და თავისუფლებების დარღვევის თაობაზე შეტანილი საჩივრების საფუძველზე ფედერალური კანონით დადგენილი წესით ამონმებს კონკრეტულ საქმეში გამოყენებული კანონის კონსტიტუციურობას (იხ. რუსეთის ფედერაციის კონსტიტუცია, მუხ. 125.4).

ტაჯიკეთის კონსტიტუციის 89-ე მუხლის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებაა კონსტიტუციასთან უზენაესი სასამართლოსა და უმაღლესი ეკონომიკური სასამართლოს სამართლებრივი აქტების შესაბამისობის განსაზღვრა.

სომხეთის კონსტიტუცია ადგენს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს, კონსტიტუციითა და საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ კანონით დადგენილი წესით, მიმართავს ყოველი პირი – კონკრეტულ საქმეზე, როდესაც არსებობს სასამართლოს საბოლოო აქტი, ამონურულია სასამართლო დაცვის ყველა საშუალება და საჩივრდება მომჩივნის მიმართ გამოყენებული კანონის დებულების კონსტიტუციურობა (მუხ. 101.6).

განსაკუთრებით საყურადღებოა, რომ სომხეთის კონსტიტუციის აღნიშნული ნორმა არ იყო ძირითადი კანონის პირველ (1995 წლის) რედაქციაში. იგი კონსტიტუციას 2005 წლის 27 ნოემბრის რეფერენდუმზე დაემატა. ეს გარემოება იმის მაჩვენებელია, რომ ანალოგიური ცვლილება საქართველოს კონსტიტუციაშიც საჭირო და დროულად განსახორციელებელია.

სერიოზულად, კარგად გასაზრებელი და საფუძვლიანად განსახილველია საქართველოში ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღებასთან დაკავშირებული საკითხები (საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის მე-5 პუნქტი).

ამათავითვე შეიძლება დარწმუნებით ითქვას, რომ პრინციპულად მიუღებელია ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის ეტაპობრივად, კერძოდ კი ჯერ მხოლოდ დედაქალაქში შემოღება. ეს იქნება ადამიანების (საქართველოს ყველა სხვა დასახლებული პუნქტის მცხოვრებთა) დისკრიმინაცია საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, რასაც პირდაპირ კრძალავს საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ საქმე შეეხება ადამიანის ძირითად უფლებებს, რომლებიც საყოველთაოა და ყველაზე თანაბრად ვრცელდება. ექსპერიმენტები ამ სფეროში დაუშვებელია. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ სწორედ საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით დისკრიმინაციის მოტივით ცნო ანტიკონსტიტუციურად თბილისისა და ფოთის მერების თანამდებობაზე დანიშვნის წესი (იმის გათვალისწინებით, რომ სხვა

ქალაქების მერებს ირჩევდა შესაბამისი ადგილობრივი მოსახლეობა).

საერთოდ, ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა მეტისმეტად რთული, ხანგრძლივი და მრავალმხრივი პროცესია.

ნაფიც მსაჯულებთან მიმართებით ზოგადი ხასიათის სანინაალმდეგო არგუმენტებთან ერთად, მხედველობაშია მისაღები აგრეთვე საქართველოსთვის დამახასიათებელი თავისებურებანიც, სპეციფიკური ნიშან-თვისებები, კერძოდ კი ის გარემოებანი, რომ საქართველოში (ა) მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობის გათვალისწინებით ძალიან გაჭირდება ნაფიც მსაჯულთა საჭირო რაოდენობის შერჩევა, (ბ) დაბალია მოსახლეობის სამართლებრივი კულტურის დონე, (გ) პრაქტიკულად ვერ მოხერხდება მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა, ვინაიდან ამ პატარა ქვეყანაში თითქმის ყველა ყველას ნათესავი თუ ნაცნობია, ერთმანეთის მოყვარე ან ნათელმირონია, თანაც საუკუნეთა სიღრმიდან მომდინარეობს ურთიერთდახმარების ხალხური ტრადიცია და (დ) ფართოდაა გავრცელებული და ღრმადაა ფესვგადგმული საქმის „ჩანყობით“ მოგვარება.

სასამართლო ხელისუფლების სფეროში არსებულ სიძნელებებზე ახალი სირთულის დამატების გამორიცხვის მიზნით, საჭიროა ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე იმსჯელოს და ამ ძალიან მნიშვნელოვანი საკითხისადმი თავისი დამოკიდებულება გამოხატოს საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიამ.

ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტთან დაკავშირებით საყურადღებოა სომხური გამოცდილება. სომხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის პირველ (1995 წლის) რედაქციაში, სასამართლო ხელისუფლების თავში (მუხ. 91), მითითებული იყო, რომ კანონით დადგენილ შემთხვევებში სამართალწარმოება ხორციელდება ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით. ეს დებულება გაუქმდა – იგი აღარ არის ასახული სომხეთის კონსტიტუციის ახლა მოქმედ რედაქციაში (კონსტიტუციაში ცვლილებები შეტანილი იქნა 2005 წლის 27 ნოემბრის რეფერენდუმით). აღნიშნული გარემოება უთუოდ დასაფიქრებელი და გასათვალისწინებელია.

რაც შეეხება საერთოდ ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს, ამ სფეროშიც მოსალოდნელია სხვადასხვაგვარი სერიოზული კონსტიტუციური ცვლილებების განხორციელება. ამათგან წინამდებარე სტატიაში მოკლედ განიხილება ზოგიერთი სავარაუდო ცვლილება, რომლებზედაც საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო

ჯგუფის საქმიანობის მოცემულ ეტაპზე შეიძლება მეტ-ნაკლები დამაჯერებლობით საუბარი.

ჯგუფი ინტენსიურად მუშაობს სოციალური უფლებების პრობლემაზე. განსახილველი და გადასანწყვეტია კონსტიტუციაში მათი ასახვის საკითხი. გასათვალისწინებელია, რომ სოციალური უფლებები უაღრესად მნიშვნელოვანია, ისინი ადამიანის სასიცოცხლო ინტერესებთანაა დაკავშირებული. სოციალური უფლებების სფეროში მუშაობის წარმართველი და განმსაზღვრელი დებულება მოცემულია კონსტიტუციის პრეამბულაში. აქ გაცხადებულია საქართველოს მოქალაქეთა ურყევი ნება, რომ დაამკვიდრონ სოციალური სახელმწიფო. ცხადია, ასეთი სახელმწიფოს დამკვიდრება შეუძლებელი იქნება სოციალური უფლებების აღიარებისა და რეალიზების გარეშე. სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფი ცდილობს საზოგადოებრიობის, კერძოდ კი პროფკავშირების წარმომადგენლებისა და მოწვეული ექსპერტების ჩართვით, უცხოური გამოცდილების გათვალისწინებით გაარკვიოს, თუ სახელმწიფო რომელი სოციალური უფლებები და რა დოზით უნდა იქნეს ასახული საქართველოს კონსტიტუციაში.

ადამიანის უფლებებისა და სასამართლო ხელისუფლების სფეროში მწვავედ დგას და საკონსტიტუციო კომისიის შესაბამისი სამუშაო ჯგუფის ყურადღების გარეშე ვერ დარჩება საკუთრების დაცვის ნამდვილი კონსტიტუციური გარანტიების განმტკიცების საკითხი. ამ მიზნით განზრახულია მომზადდეს წინადადებები კონსტიტუციის 21-ე მუხლის გადამუშავების, მასში სათანადო ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ.

უნდა შეიცვალოს საქართველოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტების ურთიერთიმართება იმ ნაწილში, რომლითაც უმართებულოდაა შექმნილი საქართველოს მოქალაქის საქართველოში თავისუფლად შემოსვლის ძირითადი უფლების შეზღუდვის შესაძლებლობა: საქართველოს მოქალაქეს საქართველოში თავისუფლად შემოსვლის უფლება შეტანილია მე-2 პუნქტში, რომელზედაც ვრცელდება მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული შეზღუდვები. ასეთი შეზღუდვა დაუშვებელია. საქართველოს მოქალაქეს სრულიად თავისუფლად, ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე უნდა შეეძლოს საქართველოში შემოსვლა. ცვლილება უნდა განხორციელდეს იმ მხრივ, რომ მე-2 და მე-3 პუნქტების ურთიერთიმართების (მე-3 პუნქტით დადგენილი შეზღუდვების) სფეროდან გამოითიშოს საქართველოს მოქალაქის საქართველოში თავისუფლად შემოსვლის უფლება. ამისთვის განსახილ-

ველი ნორმა ამოღებული უნდა იქნეს მე-2 პუნქტიდან. მას სხვაგან უნდა განესაზღვროს ადგილი (კერძოდ, შეიძლება მოთავსდეს მე-3 პუნქტის შემდეგ, თუნდაც ცალკე პუნქტის სახით).

შესაცვლელია კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-6 პუნქტის ის ნორმა, რომლის მიხედვითაც ბრალდებულის წინასწარი პატიმრობა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს. ასეთი რედაქციით გამოდის, რომ წინასწარი პატიმრობის უმაღლესი – ცხრათვიანი ვადა მხოლოდ ბრალდებულისთვისაა დადგენილი. სინამდვილეში კი საქმე სხვანაირადაა: ბრალდებულთან ერთად ცხრათვიან ვადაში იგულისხმება განსასჯელიც, რომელიც განსხვავებული სამართლებრივი სტატუსის მქონე სუბიექტია. ამგვარად, კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-6 პუნქტით განსაზღვრული 9 თვე არის არა მარტო ბრალდებულის, არამედ, მასთან ერთად, განსასჯელის წინასწარი პატიმრობის ერთობლივი ვადა. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია კონსტიტუციის შესაბამისი ტექსტის შეცვლა – მასში ტერმინ „განსასჯელის“ ჩამატება და კონსტიტუციური ნორმის ისეთნაირად ჩამოყალიბება, რომ ბრალდებულისა და განსასჯელის წინასწარი პატიმრობის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კონსტიტუციით დადგენილ ცხრათვიან ვადაში არ მოიაზრება განსასჯელის წინასწარ პატიმრობაში ყოფნის დრო. ეს კი მოასწავებს წინასწარი პატიმრობის ცხრათვიანი ვადის გაზრდას და ამით ადამიანის თავისუფლების ხელშეუვალი ძირითადი უფლების არსებით შელახვას.

კიდევ ორი სავარაუდო ცვლილება ძირითადი უფლებების სფეროში შეეხება კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტს. სამწუხაროდ, საქართველოში იშვიათი როდია ისეთი შემთხვევები, როდესაც მოქალაქეები თანამდებობის პირთა კანონსაწინააღმდეგო მოქმედებითა თუ უმოქმედობით ზარალდებიან. კონსტიტუცია 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტში ითვალისწინებს, რომ „ყველასთვის გარანტირებულია სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება სახელმწიფო სახსრებიდან“. ციტირებული კონსტიტუციური ნორმა საერთოდ კარგია, მაგრამ იგი არაა საკმარისი და დასაზუსტებელია.

კონსტიტუციის განსახილველი დებულება პირველ რიგში უნდა შეიცვალოს იმ მხრივ, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის სამართლებრივი სტატუსიდან გამომდინარე, თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანა-

ზღაურება გარანტირებული იყოს არა სახელმწიფო სახსრებიდან, არამედ თვითონ თვითმმართველობის სახსრებიდან.

ამასთან ერთად, მართებულად ვერ ჩაითვლება სამართალდამრღვევი თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის იგნორირება კონსტიტუციაში და ყურადღების გამახვილება მიყენებული ზარალის მარტო სახელმწიფო და თვითმმართველობის სახსრებიდან ანაზღაურებაზე. პრევენტიული მოსაზრებიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტს დაემატოს ასეთი დებულება: „კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით, აღნიშნული ზარალის ანაზღაურება შესაბამის თანამდებობის პირსაც დაეკისრება“. ეს ნორმა სამართლიანია, თანაც მას ექნება გამაფრთხილებელი მნიშვნელობა და დადებითად იმოქმედებს ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემთხვევების შემცირებაზე. ამ საკითხთან მიმართებით საინტერესოა საბერძნეთის კონსტიტუციის ის ნორმა, რომ თუ დაკავების ვადების ამონაწილად განსაზღვრული მოქმედება არ შესრულდა, ციხის ნებისმიერი ზედამხედველი ან დაკავებული პირის მეთვალყურეობაზე პასუხისმგებელი სამოქალაქო თუ სამხედრო მოსამსახურე ვალდებულია დაუყოვნებლივ გაანთავისუფლოს იგი. დამრღვევი დაისჯება უკანონო დაპატიმრებისათვის და კანონით განსაზღვრული წესით დაეკისრება დაზარალებულისათვის მიყენებული ყოველგვარი ზიანის ანაზღაურება, მათ შორის მიყენებული მორალური ზიანისათვის ფულადი კომპენსაცია (საბერძნეთის კონსტიტუცია, მუხ. 6.3).

დასასრულ, დასკვნის სახით ჩამოვაცალიბოთ თემის განხილვის შედეგები, გამოვკვეთოთ კონსტიტუციაში სავარაუდოდ შესატანი ცალკეული ცვლილება-დამატებები (I) სასამართლო ხელისუფლებისა და (II) ძირითადი უფლებების სფეროში.

- 1.1. საერთო სასამართლოების შესახებ და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ ცალკე არსებული, კონსტიტუციის 83.2 და 90.3 მუხლების დარღვევით მიღებული ორგანული კანონების ნაცვლად გათვალისწინებული იქნეს მხოლოდ ერთი ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“, რომელშიც განისაზღვრება ყველა დონის საერთო სასამართლოს (მათ შორის – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს) სამართლებრივი მდგომარეობა.
- 1.2. დაზუსტდეს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სტატუსი, რომ იგი არის „უმაღლესი საკასაციო სასამართლო“ (კონსტიტუციის 90.1 მუხლი): ქვემდგომი საკასაციო სასამართლოს

არარსებობის გამო სიტყვა „უმაღლესი“ ამოღებული იქნეს კონსტიტუციის ტექსტიდან.

- 1.3. საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა შერჩევის, თანამდებობაზე გამწესების, საქმის განხილვისაგან ჩამოცილების, თანამდებობიდან ვადამდე განთავისუფლებისა თუ უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის ან სხვა თანამდებობაზე გადაყვანის წესი განისაზღვროს არა მიმდინარე ანუ ჩვეულებრივი, არამედ ორგანული კანონით.
- 1.4. შეიცვალოს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობაზე დანიშვნის წესი (კონსტიტუციის 86¹ მუხლის პირველი პუნქტი): რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა კანდიდატურები შეარჩიოს იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ, შერჩეული კანდიდატურები საქართველოს პრეზიდენტმა წარუდგინოს პარლამენტს დასამტკიცებლად, ხოლო პარლამენტმა, თავის მხრივ, ხმათა წინასწარ დადგენილი რაოდენობით (ვთქვათ, სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით), დაამტკიცოს ან უარყოს წარდგენილი კანდიდატურები.
- 1.5. შეიცვალოს რაიონული (საქალაქო) და სააპელაციო სასამართლოების მოსამართლეთა თანამდებობიდან განთავისუფლების წესი: ისინი, საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს სათანადო ჩართულობით, თანამდებობიდან განთავისუფლოს პარლამენტმა იმპიჩმენტის წესით ან ჩვეულებრივი კენჭისყრის გზით.
- 1.6. კონსტიტუციის 86.2 და 90.2 მუხლებით პირდაპირ დადგინდეს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა შეუცვლელობის წესი, ანუ თანამდებობაზე მათი უვადოდ გამწესება.
- 1.7. გაიზარდოს მოსამართლეთა თანამდებობის დასაკავებლად საჭირო მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი: 28 წლის ნაცვლად 30 წლამდე – საერთო სასამართლოების მოსამართლეთათვის; 30 წლის ნაცვლად 35 წლამდე – საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრებისათვის.
- 1.8. გაფართოვდეს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება: საკონსტიტუციო სასამართლომ განიხილოს და გადაწყვიტოს საერთო სასამართლოს მიერ კონკრეტულ საქმეზე მიღებული საბოლოო აქტის კონსტიტუციურობის საკითხი, როდესაც ამონაწერი შეიძინა სახელმწიფოებრივი სასამართლო დაცვის ყველა საშუალება.
- 1.9. ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტის შემოღებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე იმსჯელოს

- და ამ უმნიშვნელოვანესი საკითხისადმი თავისი დამოკიდებულება გამოხატოს საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიამ.
- II.1. კონსტიტუციაში შედარებით უფრო სრულად და გარანტირებულად აისახოს ადამიანის ძირითადი სოციალური უფლებები.
  - II.2. საკუთრების დაცვის კონსტიტუციური გარანტიების გაძლიერების მიზნით მომზადდეს წინადადებები კონსტიტუციის 21-ე მუხლის გადამუშავების, მასში სათანადო ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ.
  - II.3. გამოირიცხოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტებით დაკანონებული შესაძლებლობა, რომ შეიზღუდოს საქართველოს მოქალაქის საქართველოში თავისუფლად შემოსვლის უფლება.
  - II.4. შეიცვალოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-6 პუნქტის ნორმა, რომლის მიხედვითაც ბრალდებულის წინასწარი პატიმრობა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს: ტექსტი ჩამოყალიბდეს ისეთნაირად, რომ 9 თვეს არ აღემატებოდეს ბრალდებულისა და განსასჯელის წინასწარი პატიმრობის ვადა.
  - II.5. საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტი შეიცვალოს იმ მხრივ, რომ ყველასთვის გარანტირებული იყოს თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება საკუთრივ თვითმმართველობის სახსრებიდან და არა სახელმწიფო სახსრებიდან, როგორც ეს ამჟამად მოქმედი ტექსტით არის დადგენილი.
  - II.6. კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტს, რომლის ახალი რედაქციის მიხედვითაც – ყველასთვის გარანტირებული იქნება სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება სახელმწიფო და თვითმმართველობის სახსრებიდან – დაემატოს ასეთი დებულება: „კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით, აღნიშნული ზარალის ანაზღაურება შესაბამის თანამდებობის პირსაც დაეკისრება“.

ასეთია ცალკეული სავარაუდო კონსტიტუციური ცვლილებები სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სფეროში. შემოთავაზებული ცვლილება-დამატებების მიღების შემთხვევაში, საჭიროებისას, კონსტიტუციის „გარდამავალ დებულებებში“ აღინიშნება, რომ სასამართლო ხე-

ლისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სფეროს ესა თუ ის ცვლილება ამოქმედდება შესაბამისი დათქმით (მაგალითად, თანამდებობის დასაკავებლად საჭირო ახალი მინიმალური ასაკობრივი ზღვარი არ გავრცელდება უკვე დანიშნულ მოსამართლეებზე), ანდა ძალაში შევა გადავადებით – გარკვეული პერიოდის შემდეგ (საჭირო დროით გადავადდება, ვთქვათ, საერთო სასამართლოს საბოლოო აქტების კონსტიტუციურობის განხილვა-გადანყვეტის წესის ამოქმედება).

სამომავლოდ, ცხადია, სხვა მოსაზრებებიცა და წინადადებებიც შემუშავდება. იმედია, სასამართლო ხელისუფლებისა და ძირითადი უფლებების სამუშაო ჯგუფის, ისევე როგორც მთლიანად საქართველოს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის საქმიანობის საბოლოო შედეგები დამაკმაყოფილებელი იქნება.